

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากข้อความที่ว่า “การใช้พื้นที่ไม่ตรงตามความมุ่งหมายที่ได้ออกแบบไว้ และการใช้พื้นที่น้อยกว่าที่ผู้ออกแบบกำหนดไว้ นับเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาที่ว่างต่างๆ ที่มีอยู่ในเมืองให้เกิดประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า” (Michael al,1999) ข้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าประเทศกำลังพัฒนาทั่วไปซึ่งมีพื้นที่ว่างไม่เพียงพออยู่แล้วและกำลังมีปัญหาค่าการใช้พื้นที่ว่างในเมืองจะต้องเพิ่มความเอาใจใส่ในด้านการออกแบบและวางแผนอย่างจริงจังขึ้น แม้ในปัจจุบันจะได้มีการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาแนวทางการจัดหาและการออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อนันทนาการเพิ่มขึ้นหลายฝ่ายได้ยอมรับถึงความเหมาะสมต่อการใช้งานบ้างแล้วก็ตาม แต่ผลที่ได้รับก็เป็นเพียงการเพิ่มเชิงปริมาณเท่านั้น ส่วนการออกแบบที่ไม่ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้สอยพื้นที่สาธารณะที่ส่งผลถึงการใช้ที่ไม่เหมาะสมตามผังและแบบที่ออกไว้ให้การใช้งาน (เดชา บุญค้ำ 2544) ยังคงมีและจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หากไม่มีการศึกษาเฉพาะในเรื่องนี้

ปัจจุบันการศึกษาถึงด้านคุณค่าจากการใช้งานจริงที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยของต่างประเทศ การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าเมืองใหญ่หลายเมืองในต่างประเทศได้ขยายตัวและเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็วและมีการสร้างพื้นที่นันทนาการรองรับจะเกิดปัญหาการใช้พื้นที่น้อยกว่าที่ผู้ออกแบบกำหนดไว้เพิ่มขึ้น และกระจายตัวมากขึ้น บางพื้นที่ถึงกับไม่มีประชาชนมาใช้ จนเกือบกลายเป็นที่ทิ้งร้างไร้ประโยชน์ การศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาเพื่อปรับปรุงพื้นที่ว่างในแง่การออกแบบ การศึกษาปริมาณของที่เว้นว่าง การขาดความต่อเนื่อง และศึกษาว่าองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่เป็นส่วนของการออกแบบมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์กับการใช้งานอย่างไร เช่น อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก ถนน ทางเท้า ผัง อาคาร ต้นไม้ และปริมาณของที่เว้นว่าง ซึ่งหากมีการศึกษาและทำการแก้ไของค์ประกอบมาตรฐานเหล่านี้ย่อมเป็นการช่วยพัฒนาให้ที่ว่างที่มีอยู่น้อยและกระจุกกระจายทั่วไปในเมือง เกิดความต่อเนื่อง และเกิดประโยชน์ใช้สอยดีขึ้นกว่าเดิม (Roger Trancik, 1976)

ปัจจุบันการศึกษาวิจัยในบริบทของสังคมของประเทศไทยยังมีน้อย โดยเนื้อหาที่มีอยู่จะเกี่ยวข้องกับมาตรฐานต่างๆ ที่ใช้ในการออกแบบและใช้เป็นแนวทางการวางผัง ซึ่งโดยทั่วไปไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นจากการพิจารณาปัจจัยด้านพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงๆ ในพื้นที่ การศึกษาที่วางสาขาระยะต่างๆ ที่มี¹ บ่งชี้ว่าพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนทุกกลุ่มทุกวัยได้ แม้จะมีการเพิ่มจำนวนและสภาพการกระจายตัวและความสะดวกในการเข้าถึงมากขึ้นแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากความต้องการพื้นที่สาธารณะของประชาชนมีเหตุผลแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาการใช้งานที่ไม่ตรงกับความต้องการและการคาดการณ์ของผู้ออกแบบในประเทศไทยดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาเชิงคุณค่าของการวางแผนและการออกแบบพื้นที่นันทนาการสาธารณะมากกว่าเชิงปริมาณ

ปัญหาการใช้พื้นที่ไม่ตรงความมุ่งหมายในการออกแบบและปัญหาการใช้เนื้อที่น้อยกว่าที่จัดเตรียมไว้ดังกล่าวนี้ อาจเพิ่มมากขึ้นในอนาคตหากไม่มีการแก้ไข โดยทำการศึกษาลำรวจเชิงปริมาณ และบ่งชี้ปัญหาให้ชัดเจนขึ้น กรุงเทพมหานครพบว่าการใช้ประโยชน์ของสวนสาธารณะต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับการคาดการณ์ของผู้ออกแบบ คือต้นเหตุที่ทำให้เสียเวลาและงบประมาณในการพัฒนาและการบำรุงรักษาทุกปี (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร 2545)

โดยที่การออกแบบสวนสาธารณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ประโยชน์ที่ว่าง และยังไม่มีการศึกษาในแง่มุมดังกล่าวเป็นการเฉพาะ คำตอบต่างๆ ที่จะได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ย่อมจะนำไปสู่แนวทางการวางผังให้สมบูรณ์ในอนาคต (วิมลสิทธิ์และคณะ 2542)

ดังนั้น การหาคำตอบในข้อสงสัยที่ว่า เหตุใดสวนสาธารณะที่มีการออกแบบวางตำแหน่งกิจกรรม และจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน มีการดูแลรักษาดี และใช้งานได้ตลอดเวลา กลับมีการใช้ที่ไม่ตรงกับที่ผู้ออกแบบได้จัดเตรียมไว้ให้และยังมีการใช้งานบางพื้นที่น้อยกว่าที่ได้ออกแบบเตรียมไว้ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร จึงจำเป็นต้องศึกษาพื้นที่ตัวอย่างจริงที่สามารถเข้าไปสังเกตการณ์ เจาะลึก วิเคราะห์ปัญหา พฤติกรรมการใช้ และให้สามารถประเมินลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมการใช้สอยพื้นที่ที่เกิดขึ้นอย่างครบถ้วน จึงได้เลือกสวนสาธารณะสะพานพระรามที่ 7 และสวนสาธารณะสันติชัยปราการเป็น

¹ การวิจัยของวิมลสิทธิ์ ทรายางกูร และนิลนุบล คล่องเวสสะ เรื่องพฤติกรรมนันทนาการกับสภาพการใช้พื้นที่สาธารณะภายในชุมชนอยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ หรือ การศึกษาการใช้งานสวนสาธารณะของอมรรัตน์ กฤตยานรวัช เรื่อง การศึกษาเพื่อหาแนวทางสวนสาธารณะในกรุงเทพในแง่การวางผังเมือง และ ศิริพรรณ ทวีสุข เรื่อง ความคิดเห็นของชาวกรุงเทพมหานครที่มีต่อสวนสาธารณะ

กรณีศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้พื้นที่ไม่ตรงตามความมุ่งหมายที่ได้ออกแบบไว้ และใช้น้อยพื้นที่กว่าที่มีการออกแบบไว้

การสังเกตการณ์เบื้องต้นพบว่า สวนสาธารณะสะพานพระรามที่ 7 มีปัญหาการใช้งานไม่ตรงศักยภาพของสวนสาธารณะที่ดี มีประชากรมาใช้ในเวลาเย็นวันเดียวกันมากเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น ในแง่ของการกระจายการใช้พื้นที่ พบว่ามีสัดส่วนการใช้สอยไม่สมดุลกับขนาดพื้นที่ที่ได้ออกแบบไว้ให้ ปัจจุบัน แม้สวนจะเปิดใช้งานมานาน ก็ยังมีประชาชนมาใช้น้อยกว่า 50 คนต่อวัน ทั้งๆ ที่ได้มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้มากพอควรแล้ว เช่น ม้านั่ง ทางวิ่งออกกำลังกาย และสนามเด็กเล่นไว้เป็นอย่างดีในเนื้อที่ประมาณ 23 ไร่แล้วก็ตาม และหากพิจารณาตามมาตรฐานที่สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานครเป็นแนวทางในการประเมิน ก็จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของประชากรที่มาใช้สอยพื้นที่สาธารณะที่ได้จัดไว้ให้น้อยเกินไป จึงอาจกล่าวเป็นสมมุติฐานได้ว่า ปัญหาการใช้งานของสวนสาธารณะพระราม 7 อาจจัดเป็นประเภทใช้น้อยกว่าที่ได้ออกแบบจัดเตรียมไว้ให้และนับได้ว่าการใช้งานของสวนแห่งนี้ยังไม่ถึงมาตรฐานจำนวนประชากรและปริมาณสวนสาธารณะที่เหมาะสม² ทั้งๆ ที่มีประชากรอยู่อาศัยโดยรอบมาก

สวนสาธารณะสันติชัยปราการเป็นสวนสาธารณะที่ตั้งอยู่บนเกาะรัตนโกสินทร์ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมในระดับสูง รวมทั้งมีการอนุรักษ์โบราณสถานจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและให้เป็นสถานที่ให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์แก่ผู้มาใช้บริการ รวมทั้งการจัดให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมการพักผ่อนแบบผ่อนคลาย (Passive Activity) นอกจากนี้ สวนสาธารณะสันติชัยปราการแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ใช้รองรับประชาชนและนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มาชมกระบวนพยุหยาตราขบวนและกิจกรรมทางน้ำอื่นๆ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งที่กำหนดไว้ในการออกแบบ

สวนแห่งนี้สถาปนิกมีแนวความคิดในการออกแบบโดยใช้รูปแบบ “ครอบจักรวาล (Universal Design)”³ ซึ่งเป็นการออกแบบเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าไปใช้โครงการได้อย่างเท่า

² ผังเมืองได้กำหนดสัดส่วนพื้นที่สาธารณะไว้อย่างมาก 5 ไร่ ต่อประชากร 1000 คน หรือ 0.80 ตารางเมตรต่อคน และจากคณะที่ปรึกษา MIT เสนอแนะให้กรุงเทพฯมีสวนสาธารณะอย่างน้อยที่สุด 1 ตารางเมตรต่อคน (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร 2539.)

³ การออกแบบเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าไปใช้โครงการได้อย่างเท่าเทียมกัน เน้นการออกแบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคคลที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เช่น เด็ก คนพิการ หญิงมีครรภ์ คนชราและคนพิการ ให้เข้าไปใช้พื้นที่โครงการเพื่อสัมผัสกับบรรยากาศริมแม่น้ำเจ้าพระยาได้ (อาษา ฉบับที่ 03:43 มีนาคม พ.ศ. 2543)

เทียมกัน และเป็นการปรับปรุงบริเวณป้อมพระสุเมรุ สร้างทางเดินเชื่อมเลียบบแม่น้ำและครัววังหน้า จากการสังเกตการณ์เบื้องต้น พบว่าสวนสาธารณะสันติชัยปราการมีปัญหาการใช้งานไม่ตรงความมุ่งหมายของผู้ออกแบบในสองประเด็น ดังนี้คือ

การใช้พื้นที่ไม่เสียหายมาก

มีการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อกิจกรรมนันทนาการประเภทการออกกำลังกาย (Active activities) มากขึ้นทุกวัน ปัจจุบัน มีกิจกรรมการช้อปปิ้ง การเดินแอโรบิก การเล่นฟุตบอล รวมทั้งกิจกรรมอื่นที่เกิดขึ้นจากความต้องการของผู้มาใช้สวนเองซึ่งมักเกิดขึ้นในบริเวณที่จัดไว้สำหรับการชมกระบวนแห่และลานพักผ่อนริมน้ำ เช่น การเล่นฟุตบอล และการวิ่งออกกำลังกายบนพื้นที่ทางเท้าในบริเวณรอบๆ สวนในปริมาณความถี่สูง แม้ไม่อาจนับว่าเป็นปัญหาหนักมากก็จริง แต่กิจกรรมดังกล่าวมีผลทำให้พื้นที่ใช้สอยต้องได้รับการดูแลมากขึ้นกว่าที่ได้ออกแบบเดิมและมีความเสียหายกับพื้นผิวที่ใช้สอยและอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ได้ออกแบบไว้ให้ใช้สอยเป็นการเฉพาะและยังทำความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นที่มาใช้พื้นที่ตามที่ได้ออกแบบไว้ให้

แต่อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้การใช้สอยที่ผิดไปจากการออกแบบ บางกิจกรรมก็ไม่ได้ก่อปัญหาและยังคงอยู่เป็นการสร้างสรรค์อีกด้วย เช่นการใช้ขอบ หรือใช้ม้านั่งวางขาข้างหนึ่งและก้มเพื่อยึดกล้ำมเนื้อ ฯลฯ ซึ่งนับเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับนักออกแบบที่จะต้องนำความอ่อนกประสงค์มาพิจารณาในการออกแบบอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ใช้ประโยชน์ได้หลากหลายขึ้น

การใช้พื้นที่อาจเสียหายมาก

มีการสร้างอิทธิทธิทำกิจกรรมที่ไม่พึงปรารถนาและการครอบครองในพื้นที่บางส่วน การสังเกตการณ์เบื้องต้นพบว่ามีทั้งกิจกรรมตั้งวงดื่มสุรา เล่นการพนัน มีการยึดพื้นที่วางหรือตั้งแผงลอยขายของ แม้พฤติกรรมและความต้องการที่เกิดขึ้นนี้เป็นไปตามลักษณะสังคมแบบไทยๆ ที่เกิดขึ้นและพบเห็นได้โดยทั่วไปและอาจมีบ้างในสวนสาธารณะอื่นๆ ก็ตาม แต่สำหรับสวนสาธารณะสันติชัยปราการแล้ว ย่อมนับเป็นกิจกรรมไม่พึงประสงค์ที่ไม่พึงให้เกิดขึ้นในสวนสาธารณะประเภทนี้ สวนสาธารณะแห่งนี้จึงอาจจัดอยู่เป็นสมมุติฐานในข่ายปัญหาการใช้งานพื้นที่ไม่ถูกต้องตามที่ได้มีการออกแบบเอาไว้

ดังนั้น การศึกษาจะเป็นการวิจัยแบบเปรียบเทียบและประเมินการใช้งานของสวนสาธารณะสะพานพระราม 7 ในแง่ของการใช้งานน้อยกว่าที่จงใจออกแบบไว้ให้ และ

สวนสาธารณะสันติชัยปราการในแง่ของการการใช้งานคิดไปจากที่จิตใจออกแบบไว้ให้ เพื่อจำแนกปัจจัยที่ทำให้เกิดและที่มีการออกแบบของพื้นที่ว่างประเภทสวนสาธารณะในการวิจัยเป็นกรณีศึกษาครั้งนี้

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษารูปแบบและวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อปัญหาการใช้พื้นที่ในสวนสาธารณะที่ไม่ตรงกับความมุ่งหมายที่ได้ออกแบบไว้ และ ปัญหาการใช้พื้นที่สวนสาธารณะน้อยกว่าที่ผู้ออกแบบกำหนดไว้โดยเน้นการสำรวจเชิงปริมาณ

1.2.2 เพื่อสรุปปัจจัยที่ก่อปัญหาและนำมาเสนอแนะแนวเป็นทางการออกแบบพื้นที่นันทนาการสาธารณะ

1.3. ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ศึกษาเนื้อหา ทฤษฎี แนวคิด และแหล่งที่มาของข้อมูล

3.1.1 พฤติกรรมนันทนาการและกิจกรรมนันทนาการในสวนสาธารณะ

3.1.2 พฤติกรรมพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม

3.1.3 มาตรฐานและการแบ่งเนื้อที่ที่ใช้สอยภายในสวน

3.1.4 การออกแบบสวนสาธารณะกับลักษณะการใช้งานในเชิงจิตวิทยา

3.1.5 การสื่อความหมายในการออกแบบสวนสาธารณะ

3.1.6 ทักษะคดีที่มีต่อการใช้งานสวนสาธารณะของผู้ใช้สวนสาธารณะ

1.3.2. ศึกษาด้านกายภาพของพื้นที่สวนสาธารณะพระราม7 และ สวนสาธารณะสันติชัยปราการ

3.2.1. สิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบของพื้นที่

3.2.2 สภาพด้านกายภาพของสวนสาธารณะ

3.2.3 สภาพด้านสังคมและเศรษฐกิจโดยสังเขปของพื้นที่โดยรอบ

1.3.3. ข้อมูลรายละเอียดโครงการพื้นที่สวนสาธารณะพระราม7 และสวนสาธารณะ
สันติชัยปราการ

3.3.1 แนวนโยบาย แผนพัฒนา และวัตถุประสงค์โครงการ

3.3.2 แนวความคิดในการออกแบบของสวนแต่ละแห่ง

3.3.3 รูปแบบและลักษณะชุมชนที่ตั้งของบริเวณ โดยรอบสวนทั้งสอง
แห่ง

1.3.4. บทบาทของผู้ใช้พื้นที่สวนสาธารณะพระราม7 และสวนสาธารณะสันติชัย
ปราการที่แตกต่างกันในด้าน

3.4.1 กิจกรรมที่เกิดขึ้นประจำวันและประจำสัปดาห์

3.4.2 กิจกรรมที่เกิดขึ้นตามเทศกาลต่างในระหว่างปี

1.3.5. ศึกษาประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นบนทนาการในสวนสาธารณะ
พระราม7 และ สวน สาธารณะสันติชัยปราการที่ประกอบด้วย

3.5.1. กลุ่มประชากรที่เข้ามาใช้โครงการ

3.5.2. กลุ่มนักวิชาการและนักออกแบบโครงการ

3.5.3. กลุ่มประชากรบริเวณภายในรัศมีรอบโครงการ

1.4. ข้อตกลงเบื้องต้น

1.4.1. การศึกษาปัจจัยทางสังคมนับเป็นบทบาทความความต้องการที่เกิดขึ้นตามความ
แตกต่างของระดับรายได้ การศึกษา เพศและวัยของผู้ใช้

1.4.2. กิจกรรมบนพื้นที่เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยผู้ใช้และใช้นับเป็นตัวกำหนดคุณค่า
การออกแบบ

1.4.3. ผู้ออกแบบ เจ้าหน้าที่โครงการ หรือ ผู้จัดการพื้นที่ มีผลต่อการใช้พื้นที่

1.4.4. มาตรฐานการออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีผลต่อการใช้งาน

1.4.4.1 ความสามารถในการเข้าถึง

1.4.4.2 การจัดระบบทางสัญจร

1.4.4.3 สภาพความสะอาด ความสวยงาม ความเป็นระเบียบปลอดภัยและสบาย

1.4.4.4 การสนองต่อกิจกรรมและความต้องการผู้ใช้

1.4.4.5 ปริมาณการจัดเตรียมสาธารณูปโภคที่แตกต่าง

4.4.6 ศึกษาความสัมพันธ์กับพื้นที่ข้างเคียง

1.5. สมมุติฐาน

1.5.1 สมมุติฐานที่หนึ่ง

การออกแบบที่ไม่ตรงต่อพฤติกรรมของผู้ใช้สอย ปรากฏมากที่สวนสันติชัยปราการ พื้นที่และบริเวณที่ต้องสงวนและอนุรักษ์ที่ควรมีจำนวนผู้ใช้สอยและประเภทกิจกรรมไม่มาก กลับมีความถี่ในการใช้สอยและกิจกรรมมากเกินไปจนเกิดการคาดการณ้หลังเปิดใช้งานจริง ทำให้เกิดปัญหาต่องานสวนสาธารณะและพื้นที่ที่กำหนดให้มีกิจกรรมเฉพาะอื่นๆ เกิดขึ้น โดยไม่ได้คาดการณ้ แต่ในขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมที่ใช้ผิดเจตนาบางประเภทที่ไม่ได้สร้างความดีต่อผู้อื่น หรือก่อความเสียหายแก่สถานที่ภายในสวนสาธารณะรวมทั้งการก่อความขัดแย้งแก่ผู้อื่น ซึ่งอาจจัดได้ว่าพื้นที่ใช้สอยเหล่านั้นเหมาะต่อการใช้สอยอื่นๆ นอกเหนือจากการคาดการณ้ ซึ่งจัดเป็นข้อดีของการออกแบบที่เอื้อให้เกิดการยืดหยุ่นในการใช้สอย

1.5.2 สมมุติฐานที่สอง

การใช้สอย อาจเนื่องมาจากการเข้าถึงยากเป็นหลัก เพราะจากสภาพปัจจุบัน สวนพระราม 7 มีถนนที่มีรถแล่นเร็วเกินไปโดยรอบ ทางเดินเท้าเข้าสู่สวนอยู่ไม่ตรงตำแหน่งกิจกรรม สะพานลอยที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ยากแก่การมาใช้ ไม่เกิดความสะดวกเพราะห่างจากเส้นทางการสัญจร นอกจากนี้ การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ของสวนสาธารณะที่มีปริมาณและความถี่ในการใช้สอย เช่น สวนสันติชัยปราการยังช่วยบ่งชี้คุณลักษณะการใช้สอยของสวนพระราม 7 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาสวนสาธารณะทั้งสองแห่งที่มีลักษณะเฉพาะต่างกัันดังกล่าว จะช่วยให้ได้ทราบถึงสาเหตุและแบบแผนพฤติกรรมและกิจกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มาใช้สวนว่ามีรูปแบบเป็นอย่างไร และใช้เป็นสถานที่ศึกษา เงานับจำนวนความถี่และลักษณะพฤติกรรมของผู้มาใช้สอยสวนสาธารณะในพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ ที่ออกแบบมาให้ เพื่อใช้อธิบายแยกแยะประเภทของการใช้ และสาเหตุของพฤติกรรมการใช้ก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับผู้ที่ใช้สอยอื่น รวมทั้งการ

เปรียบเทียบคุณลักษณะของสวนสันติชัยปราการกับสวนพระราม 7 ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

1.6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

- 1.6.1 การใช้ผิด (Misused) หมายถึงการใช้งานของผู้มาใช้พื้นที่ที่ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์หรือการไม่เห็นคุณค่าการใช้งานอย่างที่ได้มีการออกแบบไว้ให้ รวมทั้งการใช้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเป็นอันตราย
- 1.6.2 การใช้น้อย (Underused) หมายถึงการใช้พื้นที่ที่มีปริมาณและความถี่ที่ต่ำไม่คุ้มค่า ที่อาจเกิดจากออกแบบพื้นที่และอุปกรณ์ไม่ตรงความต้องการ หรือเกิดจากกำหนดเขตการใช้สอย (Zoning) ที่เอื้อให้เกิดความกลัวในเชิงจิตวิทยา หรือจากการขาดการดูแลรักษา
- 1.6.3 การใช้ที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึงการใช้งานหรือทำกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่ที่ไม่ตรงวัตถุประสงค์ได้ออกแบบและวางผังไว้ หรือ รวมทั้งกิจกรรมที่ไม่ควรจะมีหรือเกิดขึ้นในสวนสาธารณะ
- 1.6.4 การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะให้เป็นประโยชน์ หมายถึงการใช้สอยพื้นที่ว่างสาธารณะ เพื่อกำหนดนันทนาการประเภทต่างๆ ทั้งประเภทออกกำลังกาย หรือ ประเภทผ่อนคลาย เช่น การใช้พื้นที่จัดการแสดงดนตรี ศิลปวัฒนธรรมและงานประเพณีต่างๆ

1.7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.7.1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบและสาเหตุที่นำไปสู่พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในสวนสาธารณะในกิจกรรมที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ในการออกแบบ และ สภาพของปัจจัยที่ทำให้การใช้พื้นที่สาธารณะบางพื้นที่ที่มีปริมาณและความถี่น้อยไม่คุ้มค่า
- 1.7.2. ทำให้ทราบถึงกรอบหรือหลักการจัดเพื่อและการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการและรูปแบบการใช้ประโยชน์ในสวนสาธารณะตามความเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพและคุ้มค่าควรเป็นอย่างไร

1.7.3. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางเบื้องต้นเพื่อปรับปรุงสวนสาธารณะทั้ง 2 แห่ง

1.7.4. อาจใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการวางแผนและออกแบบ หรือเพื่อปรับปรุงสวนสาธารณะและพื้นที่ว่างสาธารณะอื่นๆ ที่จะมีในอนาคต

1.8. วิธีดำเนินการวิจัย

1.8.1. ศึกษาทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนสาธารณะชุมชนจากตัวอย่างในประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อเป็นเกณฑ์ประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล

1.8.2. การศึกษานโยบายโครงการและการคาดการณ์ผู้ออกแบบ

1.8.2.1 ศึกษาข้อคิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมงานออกแบบ คณะอำนาจการออกแบบสวน เช่น ความเป็นมา การกำหนดองค์ประกอบโครงการ และการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อประโยชน์ใช้สอยภายในสวนสาธารณะ เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อจำกัดในการออกแบบสวนสาธารณะพระราม 7 และสวนสันติชัยปราการ

1.8.2.1.1. สัมภาษณ์ ผู้ออกแบบและผู้ควบคุมดูแลสวน เกี่ยวกับข้อมูลและเนื้อหาแนวความคิดของการออกแบบและเปรียบเทียบกับสภาพการใช้พื้นที่ปัจจุบันจากผังพื้น

1.8.2.1.2. เก็บข้อมูลด้วยการเจนนับและสัมภาษณ์ผู้ใช้สวนเป็นประจำและผู้มาแะสวน

1.8.3. การสำรวจ

สำรวจตัวอย่างโดยการสำรวจพื้นที่ตัวอย่างบางพื้นที่ในสวนสาธารณะทั้ง 2 สวน บ่งชี้เขตการใช้สอยพื้นที่สำหรับกิจกรรมที่เกิดเฉพาะพื้นที่ในปัจจุบัน บ่งชี้ความตั้งใจและวัตถุประสงค์ของการออกแบบของผู้ออกแบบ ศึกษาความต้องการกิจกรรมและสภาพกายภาพของพื้นที่ศึกษาจากภาพถ่าย ผังการใช้พื้นที่ ทางสัญจรและมุมมองของสวนสาธารณะทั้ง 2 แห่ง โดยการ

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกตัวอย่างประชากรที่เข้ามาใช้สวนสาธารณะในคาบเวลาต่าง ๆ

1.8.4. การศึกษาอิทธิพลของพื้นที่สาธารณะที่มีต่อพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะและเปรียบเทียบนันทนาการของประชาชนในละแวกสวนพระราม 7 และละแวกสวนสันติชัยปราการ ประกอบด้วย

1.8.4.1. พื้นที่ว่างสาธารณะ เช่น พื้นที่นันทนาการในชุมชน ถนน ลานกีฬา หรือสวนสาธารณะละแวกสวนพระราม 7 เช่น สวนสาธารณะศาลากลางจังหวัดนนทบุรี

1.8.4.2. พื้นที่ว่างสาธารณะ พื้นที่นันทนาการในชุมชน ถนน ลานกีฬา หรือสวนสาธารณะละแวกสวนสันติชัยปราการ เช่น สวนพระราม 8 สวนรมณีนาถ สวนสราญรมณ์

1.8.5. กำหนดขั้นตอนเก็บข้อมูล

ทำการสังเกตการณ์โดยตรงด้วยตัวเองแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม 1) ช่วงเช้า 2) ช่วงกลางวัน 3) ช่วงเย็น ใช้วิธีบันทึกข้อมูลอักษรและข้อมูลภาพถ่าย สังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้น จำนวนผู้ใช้ในเวลาต่าง ๆ กันคือ 1) วันสุดส์ปดาห์ 2) วันหยุดนักขัตฤกษ์ โดยแยกเป็นช่วงกลางวัน กลางคืน รวมทั้งการบันทึกประเภทและกลุ่มวัยผู้ใช้

1.8.5.1. สัมภาษณ์ผู้ออกแบบถึงวัตถุประสงค์และการคาดการณ์ในการวางผังและออกแบบเพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์หาสาเหตุปัญหา

1.8.5.2. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ใช้พื้นที่ภายในสวนสาธารณะและผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง สัมภาษณ์ผู้ใช้สอยและถามความคิดเห็นของการมาใช้สวนสาธารณะเบื้องต้น เช่น ข้อมูลด้านอายุ ตำแหน่งที่อยู่อาศัย ความพึงพอใจ แรงจูงใจ หรือ ความสะดวกในการมาใช้สวนสาธารณะแห่งนี้และแห่งอื่นๆ

1.8.6. การวิเคราะห์แบบวิจัยประยุกต์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิจัยประยุกต์ทางสังคมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ครอบคลุมเนื้อหาทางสถิติ (SPSS)⁴ เพื่อตรวจสอบและการเปลี่ยนแปลงข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลขโดยใช้โปรแกรม MATLAB⁵ สร้างและแก้ไขกราฟโดยโปรแกรม Excel

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) เป็น โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้วิเคราะห์ผลทางสถิติ

⁵MATLAB (matrix laboratory) เป็น โปรแกรมที่ใช้ภาษาคอมพิวเตอร์ขั้นสูง (High-level Language) สำหรับการคำนวณทางเทคนิคที่ประกอบด้วยการคำนวณเชิงตัวเลข